

Валерій Вікторович НЕМЧЕНКО

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту,
Одеська національна академія харчових технологій

Ігор Іванович САВЕНКО

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій

Ірина Вікторівна КРУПІЦА

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і логістики,
Одеська національна академія харчових технологій

ЗАРУБІЖНА ПРАКТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Немченко, В. В. Зарубіжна практика регулювання діяльності підприємств АПК [Текст] / Валерій Вікторович Немченко, Ігор Іванович Савенко, Ірина Вікторівна Крупіца // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 4. – С. 280-287. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. В статті розглядається аналіз закордонного досвіду, зокрема країн Центральної і Східної Європи, який свідчить про досить нетривалий період формування нових організаційно-правових форм. В розвинутих країнах функціонувала система заходів регулювання агропромислового виробництва, яка складалася з: субсидій і дотацій на виробництво продукції, в тому числі екологічної; сприятливої податкової політики; регулювання цін на сільськогосподарську продукцію; комплексу заходів протекціонізму.

Метою статті є висвітлення й обґрунтування практичних питань використання світового та передового досвіду в регулюванні діяльності підприємств АПК.

Результати. Аграрне виробництво завжди супроводжується економічним ризиком, тому що воно є високо індивідуалізованим і суттєво залежить від багатьох факторів, як природних, так і економічних, зокрема ринкової кон'юнктури. Тому держава має нести витрати на цю галузь економіки з метою зниження потенційної нестабільності виробництва. Доведено, що одним із важливих напрямів регулювання діяльності підприємств АПК є політика протекціонізму. Сільськогосподарську продукцію та вироблені з неї продовольчі товари, які в достатній кількості можуть виготовляти вітчизняні виробники, слід імпортувати в обмежених обсягах, визначених відповідними інструментами регулювання.

Висновки. В розвинутих країнах існує цілеспрямована система заходів з підтримки АПК. Зокрема варто відзначити цільовий характер надання субсидій під конкретні заходи, високі вимоги до якості й екологічності продукції, розробку необхідних стимулюючих механізмів, податкову політику, яка спрямована на розширене відтворення у аграрному секторі економіки, регулювання цін на сільськогосподарську продукцію. На сучасному етапі розвитку на державному рівні слід здійснити комплекс заходів стосовно підтримки новостворених підприємств, стимулювати виробництво екологічно чистої продукції, проводити податкову політику для розширеного відтворення підприємств АПК.

Ключові слова: зарубіжний досвід, субсидії, дотації, державне регулювання, протекціонізм кооперування, розвиток, агропромислове виробництво.

Valery NEMCHENKO

Doctor of Economics, professor, Head of the Department of accounting and auditing,
Odessa National Academy of Food Technologies

Igor SAVENKO

Doctor of Economics, professor, Head of the Department of management and logistics,
Odessa National Academy of Food Technologies

Irina KRUPICA

PhD in Economics, associate professor,
Associate Professor of the Department of Management and Logistics,
Odessa National Academy of Food Technologies

FOREIGN PRACTICE REGULATION OF ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Abstract

Introduction. *The article examines the analysis of foreign experience, in particular the countries of Central and Eastern Europe, which shows a rather short period of formation of new organizational and legal forms. In developed countries, there was a system of measures for regulation of agrarian industrial production, which consisted of: subsidies and grants for the products production, including environmental ones; favorable tax policy; regulation of prices for agricultural products; a complex of protectionism measures.*

The purpose of the article is coverage and substantiation of practical issues of using world and best practices in regulating agricultural enterprises activities.

Results. *Agrarian production is always accompanied by economic risk, because it is highly individualized and substantially depends on many factors, both natural and economic, in particular market conditions. Therefore, the state should bear the costs of this economy branch in order to reduce the potential instability of production, especially in agriculture. It is proved that one of the important directions of agroindustry enterprises activity regulation is the protectionist policy. Agricultural products and food products made from it, which can be manufactured in sufficient quantities by domestic producers, should be imported in limited quantities, determined by appropriate tools.*

Conclusions. *In developed countries, there is a targeted system of support measures for agrarian industrial complex. In particular, it is worth noting the targeted nature of subsidies for specific measures, high requirements for quality and environmentally friendly production, the development of the necessary incentive mechanisms, and a tax policy aimed at expanding reproduction in the agrarian sector of the economy, and regulation of prices for agricultural products. At the current level of development, at the state level, it is necessary to implement a set of measures in support of newly created enterprises, to stimulate the production of environmentally friendly products, to pursue a tax policy for the expanded reproduction of agrarian business enterprises.*

Key words: *foreign experience, subsidies, subsidies, state regulation, cooperative protection, development, agrarian industrial production.*

JEL classification: I18; L51; Q10

Вступ

Регулювання агропромислового виробництва – це закономірний процес у будь-якій державі світу, навіть у розвинених країнах. У багатьох країнах АПК розглядається як загальнодержавна галузь, покликана забезпечити продовольчу безпеку країни. Крім того, аграрне виробництво завжди супроводжується економічним ризиком, тому що

воно є високо індивідуалізованим і суттєво залежить від багатьох факторів, як природних, так і економічних, зокрема ринкової кон'юнктури. Тому держава повинна нести витрати на цю галузь економіки з метою зниження потенційної нестабільності виробництва, особливо у сільському господарстві.

Питанням ефективного функціонування агропромислового виробництва та його регулюванню з використанням передових досягнень зарубіжного досвіду присвячені роботи українських вчених: П. П. Борщевського, П. І. Гайдуцького, М. В. Гладія, В. В. Лагодієнка, Р. П. Мудрака, О. М. Онищенко, О. І. Павлова, П. Т. Саблука, В. Ф. Семенова, Д. М. Стеценка, А. М. Ужви, В. В. Юричишина та інших. Ці публікації вносять значний вклад у розробку низки проблем з ефективного розвитку агропромислового виробництва. Проте питанням комплексних досліджень регулювання діяльності підприємств агропромислового виробництва із застосуванням досвіду світової практики приділено ще недостатньо уваги.

Мета та завдання статті

Метою цієї статті є висвітлення й обґрунтування практичних питань використання світового та передового досвіду в регулюванні діяльності підприємств АПК. У межах досягнення мети виокремлено такі завдання: дослідити зарубіжний досвід регулювання діяльності підприємств аграрного сектору; обґрунтувати пропозиції щодо використання досвіду регулювання діяльності підприємств у вітчизняному аграрному секторі.

Вклад основного матеріалу дослідження

Вивчення зарубіжного досвіду як в плані виявлення спільних рис, так у плані виокремлення особливостей, продиктованих національними або регіональними особливостями, має певне значення для узагальнення досвіду, виявлення тенденцій і закономірностей, вироблення принципів і кроків вітчизняної аграрної реформи і аграрної політики. У колишніх країнах соціалістичного табору Центральної і Східної Європи перші кроки у розвитку агропромислового комплексу в ринкових умовах полягали в удосконаленні організаційно-правових форм АПК. Враховуючи положення АПК, особливо сільського господарства, у національній економіці, уряди цих країн розробили ефективні заходи щодо реформування АПК, які були спрямовані на подолання соціально-економічної кризи, викликаній переходом від однієї соціальної системи до іншої. У результаті впровадження таких заходів вже з середини 90-х років у цих країнах відбувались позитивні зрушення в економіці на основі поширення спеціалізації і кооперації праці, послідовними змінами соціально-економічних відносин у ринковому напрямі, що стосується як економіки в цілому, так і АПК зокрема.

Масштаби перетворень, їх інтенсивність і вплив на економіку, конкретні форми й методи багато в чому різняться між собою, тому що різними були вихідні умови. Серед них можна виділити такі: роль сільського господарства в національній економіці; рівень технологічного розвитку цієї галузі; наявність (відсутність) різних типів господарських структур і їх співвідношення; наявність (відсутність) можливостей для існування приватних господарських структур в умовах старої системи; психологія селян, яка склалася за роки спільного господарювання. Перед започаткуванням реформ у переважній більшості постсоціалістичних країн основу аграрної сфери складали колективні та державні господарства. Оскільки їх юридичний статус відрізнявся, то уряди цих країн і до їх реформування підходили по-різному. Зокрема, для управління процесами приватизації державних сільськогосподарських підприємств було створено агентства державної власності. В державних господарствах відповідні перетворення відбувалися повільніше й супроводжувалися істотним зростанням безробіття та соціальної напруги. Тому ті країни, де частка державного сектору в сільському господарстві була значною, мали менш вигідні стартові умови для проведення аграрної реформи.

Якщо спробувати узагальнити основні кроки економічних перетворень у сільському господарстві Польщі, то можна виявити два напрямки змін. Перший напрямок стосується організаційно-економічних змін у структурі самого сільського господарства й принципів його функціонування, а другий – полягає в інституційних змінах, які мають на меті забезпечити реалізацію нової аграрної політики. Основні організаційно-економічні зміни в середовищі аграрних виробників полягали в приватизації державних господарств і зміні засад діяльності кооперативів і кооперативних підприємств. В 1990 р. приватний сектор Польщі складався з більш як 2 мільйонів селянських господарств середньою площею 6,3 га кожне, у володінні яких перебували 76 % сільськогосподарських угідь. На державний сектор припадало близько 18,6 % угідь, а середній розмір державного сільськогосподарського підприємства сягав понад 3500 га. Сільськогосподарські кооперативи використовували менш як 3,6 % земельних угідь з середнім розміром 365 га. Рештою землі володіли інші виробники сільськогосподарської продукції [1]. Проте вже у 1998 році приватний сектор володів площею у 17 млн га сільськогосподарських угідь, що складало 92,3 % загальної площі. Протягом 1990-1998 рр. частка державного сектору у володінні земельними ресурсами скоротилась з 20 % до 7,7 %. Це пояснювалось діяльністю такого органу як Агентство аграрної власності державної казни, яке було створене для ведення земель колишніх державних землегосподарств. Тобто у Польщі спостерігалась тенденція до збільшення чисельності селян-власників, які ведуть самостійно господарство. Держава сприяла налагодженню переговорного процесу із банками з приводу реструктуризації боргів аграрних виробників. Для координації робіт з розвитку сільського господарства й суміжних ланок АПК було створено Агенцію з реструктуризації і модернізації сільського господарства (АРМСГ). Протягом 1990-х років в країні сформувалось близько десятка загальнонаціональних аграрних асоціацій. Такі організації давали селянам ефективну комунікацію як з національним урядом, так і з Європейським Союзом. У 1997-1999 році у Польщі працював проект ЄС «Підтримка співпраці між польськими сільськогосподарськими організаціями й Європейським Союзом».

Деякі переваги щодо початкових умов для проведення аграрної реформи мала Болгарія, де земля сільськогосподарських виробничих кооперативів, які склали основу соціалістичного сільського господарства країни, весь післявоєнний час формально належала їй колишнім власникам – членам цих кооперативів. Виходячи з таких умов і повного визнання приватної власності на землю, болгарська модель дозволила відновлювати власність на земельні ділянки в колишніх межах. На 1 липня 1993 року функціонувало 1,9 мільйона господарств трьох типів: присадибні ділянки (1,6 млн.), сімейні ферми (358 тис.), решту склали товариства й асоціації. У переробних підприємствах широко розповсюджувалось акціонування та паювання [2]. Складним і суперечливим питанням болгарської аграрної реформи тривалий час залишалось ціноутворення і лібералізація. Ще досить тривалий час в прихованій формі існувало державне замовлення. Існували мінімальні ціни на основні види експортної продукції, та граничні (фіксовані) ціни на найважливіші продукти внутрішнього споживання. Втручання держави у ціноутворення швидко виснажило державний бюджет і розбалансувало аграрний ринок. Тому уряд Болгарії був змушений повернутись до практики аграрного реформування й лібералізувати ринок сільськогосподарської продукції і ціноутворення на неї.

Угорські сільськогосподарські виробники ще з 1968 року дістали більшу свободу в маркетингових рішеннях, тобто здобули право вибору торговельного партнера. Тут поступово слабшав урядовий контроль над цінами, для деяких продуктів навіть встановлювалися цільові ціни, а реальні ціни потім диктував ринок. Фактично ще до початку реформ в Угорщині існували доволі потужні регіональні підприємства кооперативного типу, які мали досить добрий менеджмент, маркетингову орієнтацію й

навіть деякі навички роботи в умовах ринку. Зрушення в аграрній сфері відбувалися у формі перетворення колишніх державних господарств у товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерні товариства. В кооперативах здійснювався розподіл власності між її членами, з подальшим частковим реформуванням колишніх колективних господарств й утворенням кооперативів нового типу, які, по суті, об'єднали приватні господарства. Колективна власність як така перетворювалася у власність юридичних і фізичних осіб. Держава надавала допомогу дрібним товаровиробникам, звільняючи значну їх частину від сплати податків і водночас збільшуючи фінансову допомогу, в тому числі з коштів центрального бюджету. Незважаючи на несприятливий режим приватизації землі, сімейні та приватні господарства ринкового типу в Угорщині розвивались досить швидкими темпами. Приватні господарства стали домінуючими у тваринництві, овочівництві й садівництві. Важливою особливістю аграрної реформи в Угорщині був значний приплив іноземних інвестицій. Значні суми інвестували зарубіжні інвестори.

У східних землях Німеччини аграрна реформа розпочалася з прийняття Закону про адаптацію, який визначив найважливіші положення реформування сільського господарства в землях колишньої Східної Німеччини. Ним були ліквідовані сільськогосподарські кооперативи та державні господарства, а селянам відводилося півроку для вирішення питання про те, як їм господарювати надалі, тобто реформа у сільсько-господарстві з самого початку була задумана як обов'язкова, навіть примусова. Завдяки цьому дуже швидко було знайдено порівняно багато різних організаційних форм господарювання й механізмів їх виробничо-господарського функціонування. Тут варто провести паралелі з Україною, де реформування у ринкові форми господарювання в цілому в країні почалося лише наприкінці 1999 року після Указу Президента України від 3 грудня 1999 року «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки», а цей процес варто було б провести ще на початку 90-х років коли АПК України ще не був у великому занепаді [3, 4].

З 1990 року ситуація з аграрною сферою Східної Німеччини змінилася разюче. І більшість земель, які перебували в державній власності чи в колгоспах, відійшли в колективне управління компаній чи були викуплені колишніми власниками. У результаті проведених заходів у Східній Німеччині використовувалося 8-10 різних організаційних форм новостворюваних господарських структур: акціонерні товариства, повні господарські товариства, кооперативи тощо. При цьому спостерігалися тенденції до поступового зменшення розміру нових господарств, зокрема внаслідок виходу з них значної частини учасників з метою створення фермерських господарств і їх об'єднань. Зараз переважають середні господарства, які складають більше 73 % усіх фермерів. Важливим фактором зростання фермерських господарств була значна підтримка з боку держави: кредит у розмірі 160 тис. дойчмарок надавався їм на 10 років під 1 %, ще 300 тис. надавалось під 5 % при ринковому курсі 7-8 %. Крім того, фермери безоплатно отримували 10 тис. дойчмарок на оперативні витрати і 40 тис. на інвестиції [4, 5]. Це призвело до того, що частка земель, які використовуються фермерськими господарствами та їхніми об'єднаннями, почала стрімко зростати. Причому це не вплинуло негативно на ефективність сільськогосподарського виробництва, оскільки фермерські господарства, насамперед їх об'єднання, є продуктивнішими порівняно з іншими формами господарювання.

Підсумовуючи розгляд процесів реформування у країнах Центральної та Східної Європи, слід зазначити, що ефективність реформ була високою завдяки регулятивній політиці держави, яка спрямовувалась на впровадження приватної власності, різноманіття організаційно-правових форм ведення господарства, раціональне поєднання інтересів великих і малих господарств, що було характерним для країн Центральної та Східної Європи.

Досвід аграрних реформ свідчить на користь рішучих і комплексних змін з чіткою орієнтацією на стандарти та вимоги ЄС. Отже, економічні перетворення у сільському господарстві відбуваються в усіх без винятку країнах. Вивчення європейського досвіду має певне значення для його узагальнення, виявлення тенденцій і закономірностей, вироблення принципів і кроків вітчизняної аграрної реформи й аграрної політики. Проте не потрібно копіювати, повторювати досвід інших країн. Розвиток економічних процесів відродження повинен бути керованим, а його ефективність значною мірою залежить від здійснюваної державної політики.

Разом з тим, у цих країнах, навіть після реформування в АПК, держава не втрачала свій вплив на цю галузь. Зокрема в Чехії було створено Державний фонд ринкової регуляції у сільському господарстві. Головна мета державного фонду полягала у забезпеченні стабільної ринкової ситуації за допомогою утримання цін в заданих межах. Він також визначав перелік сільськогосподарської продукції, мінімальний рівень цін, за якими повинен викуповуватися визначений обсяг продукції; орієнтовну тривалість дії регулятивного механізму по кожному виду продукції; рівень експортної дотації на продукцію, ринок якої регулюється.

У деяких східноєвропейських країнах спостерігалася актуалізація регіонального рівня реформ в АПК. Зокрема у Польщі таку політику проводило Агентство реструктуризації і модернізації сільського господарства. Головною метою агентства є поліпшення якості й ефективності сільськогосподарського виробництва. Основна діяльність агентства – це фінансова підтримка підприємств АПК, зокрема сільськогосподарського виробництва, аграрно-продовольчої переробки; розвиток технічної і виробничої інфраструктур на аграрних територіях; створення ринкової інфраструктури [6, 7, 8]. В багатьох країнах також проводиться активна державна та регіональна політика щодо регулювання агропромислового виробництва. Основним завданням державного регулювання є забезпечення необхідного рівня капіталу й отримання доходу в аграрному секторі виробництва. Найпоширенішими засобами й важелями підтримки є такі: пільги на оподаткування, надання банківських кредитів під низькі відсотки, дотації, субсидії, регулювання цін, протекціонізм вітчизняного товаровиробництва. В розвинутих країнах немає уніфікованої моделі кредитування сільського господарства. Так, наприклад, у Великобританії провідне місце у кредитуванні сільського господарства належить чотирьом найбільшим банкам, які мають філії по всій країні. У Німеччині існує змішана система кредитування сільського господарства, яка представлена комерційними банками й спеціалізованими установами. У Франції кредитування здійснюють кооперативні банки, провідним серед яких є «Креди агрикульт мютюзель». У Франції також існує конкурс серед банків, які бажають отримувати державні дотації для кредитування сільського господарства. Банк повинен запропонувати свій процент по кредиту, а також надати такі дані: пільговий процент по кредиту, який держава повинна відшкодувати щорічно; процент по звичайних кредитах, максимальний процент на соціальне страхування. Конкурсний відбір проходять ті банки, які пропонують більш низькі процентні ставки.

Широко була поширена практика, особливо у розвинутих країнах, регулювання цін на сільськогосподарську продукцію й матеріально-технічне забезпечення АПК. Особливо такі заходи були поширені в країнах Європейського Союзу, а також в Австрії і Фінляндії, де застосовуються гарантовані державою ціни внутрішнього ринку і механізм державних закупівель сільськогосподарської продукції.

Дуже жорсткий контроль за цінами на продовольчі товари здійснюється в Швеції. По-перше, ціни встановлюються урядом і парламентом. Але така цінова політика є результатом узгодження інтересів і переговорами між Управлінням сільського господарства та Національним союзом землеробів та споживачів, який представляє виробників [9].

Окрім цього в окремих країнах існує підтримка у капітальному будівництві в аграрному секторі. Так, у Данії сільськогосподарським товаровиробникам надається допомога при проведенні дренажних та зрошувальних робіт, впровадженні енерго- й ресурсозберігаючих систем. Одним з важливих напрямів такого регулювання є також політика протекціонізму. Сільськогосподарську продукцію та вироблені з неї продовольчі товари, які в достатній кількості можуть виготовляти вітчизняні виробники, слід імпортувати в обмежених обсягах, визначених відповідними квотами, ліцензуванням, розмірами ввізного мита зі створенням належного контролю за дотриманням цих правил. Можна навести лише декілька прикладів таких заходів у розвинених країнах. Зокрема, в Європейському Союзі застосовувалися 8 типів субсидій фермерам, і це незважаючи на сприятливі загалом природні умови й технічну оснащеність. Ряд країн фактично здійснюють захист вітчизняних сільськогосподарських виробників від зовнішньої конкуренції. Одним з ефективних кроків є заходи обмеження імпорту для підтримки саме власного виробництва. Так, Японія, ввівши державну монополію на оптову торгівлю рисом, фактично заборонила ввозити його з-за кордону, хоча ввізне мито складає всього 15 %. Фінляндія, ввівши високі внутрішні збори, зробила нерентабельним, точніше неможливим, завезення з інших країн тієї сільськогосподарської продукції, яку вона спроможна виробляти сама. У Швеції існує тверда внутрішня ціна на овочі, і у випадку коливання цін на європейському ринку, рівень цін підтримується митом. Також одним із заходів захисту є нормативний коридор цін. Якщо ціна виходить за межі встановленого нормативу, то негайно коректується увізне мито для того, щоб повернути внутрішню ціну у межі нормативного коридору. Такий захист застосовується для продукції рослинництва й картоплі.

Висновки та перспективи подальших розвідок

В країнах Центральної і Східної Європи трансформаційні процеси в аграрному секторі носили цілеспрямований характер, склалися з послідовних кроків з безпосередньою підтримкою держави. Після процесів створення нових агроформувань, заснованих на приватній власності, держава не втрачала контроль за розвитком аграрного сектору, замінивши адміністративно-командні методи економічними. Здійснювалась фінансова допомога, регулювання цін з урахуванням інтересів сільськогосподарських товаровиробників. Створювались спеціальні органи для надання необхідної допомоги аграрному сектору. В окремих країнах спостерігалася регіоналізація такої політики, що є доцільним кроком саме у розробці ефективних шляхів розвитку АПК.

В розвинутих країнах існує цілеспрямована система заходів з підтримки АПК. Зокрема варто відзначити цільовий характер надання субсидій під конкретні заходи, високі вимоги до якості й екологічності продукції, розробку необхідних стимулюючих механізмів, податкову політику, яка спрямована на розширене відтворення у аграрному секторі економіки, регулювання цін на сільськогосподарську продукцію. У багатьох країнах субсидії також виступають елементом політики протекціонізму, тобто створення ефективної системи захисту вітчизняного товаровиробника.

Сучасна політика ЄС спрямована на суттєву підтримку аграріїв (фермери країн-членів Євросоюзу близько 50 % своїх доходів отримують від державних субсидій). Таким чином країни-члени ЄС оминають необхідність обмежень підтримки сільського господарства за вимогами СОТ, оскільки зазначена підтримка надається з бюджету не окремої країни, а з бюджету Євросоюзу. Останніми роками на підтримку селян витрачається майже половина бюджету ЄС.

На нашу думку, на сучасному етапі розвитку, враховуючи закордонний досвід щодо регулювання АПК, державі слід здійснювати комплекс заходів стосовно підтримки новостворених агроформувань, стимулювати виробництво екологічно чистої продукції, проводити податкову політику для розширеного відтворення підприємств АПК України.

Список літератури

1. Онищенко О., Спунер Н., Осташко Т. Сільське господарство в країнах з перехідною реформою: структурна реформа. Економіка України. 1996. № 3. С. 74-80.
2. Ключко В. Приватизаційні процеси в АПК постсоціалістичних країн. Економіка України. 1998. № 10. С. 77-82.
3. Онищенко О., Трегобчук В., Юрчишин В. Проблеми реформування відносин власності та організаційних структур господарювання на селі. Економіка України. 1998. № 9. С. 3-12.
4. Гайдуцький П., Юрчишин В. Досвід реформування сільського господарства у Східній Німеччині та можливості його використання в Україні. Економіка України. 1994. № 12. С. 39-42.
5. Лагодієнко В. В. Світова практика регулювання агропромислового виробництва. Культура народів Причорномор'я. 2010. № 177. С. 20-24.
6. Лагодієнко В. В. Деякі практичні аспекти в регулюванні агропромислового виробництва. Бізнес навігатор. 2011. № 19. С. 40-44.
7. Лагодієнко В. В. Вплив інтенсифікації виробництва з інноваційною основою на особливості структурних змін аграрного виробництва. *Бізнес-Навігатор*. 2013. №1(30). С. 255-259.
8. Лагодієнко В. В. Концептуальна модель розвитку регіонального агропромислового виробництва. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 1259-1262.
9. Мудрак Р. П., Лагодієнко В. В., Лагодієнко Н. В. Вплив сукупних витрат на обсяги національного виробництва. *Економічний часопис – XXI*. 2018. №172 (7-8). С. 44-50.

References

1. Ony`shhenko, O. and Spuner, N., Ostashko, T. (1996). «Agriculture in countries with transitional reform: structural reform». *Ekonomika Ukrayiny`*. № 3. pp. 74-80.
2. Klochko, V. (1998). «Privatization Processes in the Agricultural Complex of Post-Socialist Countries». *Ekonomika Ukrayiny`*. № 10. pp. 77-82.
3. Ony`shhenko, O. and Tregobchuk, V., Yurchy`shy`n, V. (1998). «Problems of the reformation of property relations and organizational structures of farming in the countryside». *Ekonomika Ukrayiny`*. № 9. pp. 3-12.
4. Gajducz`ky`j, P. and Yurchy`shy`n, V. (1994). «Experience of reforming agriculture in East Germany and the possibility of its use in Ukraine». *Ekonomika Ukrayiny`*. № 12. pp. 39-42.
5. Lagodiyenko, V. V. (2010). «World practice of regulation of agro-industrial production». *Kul`tura narodov Pry`chernomor`ya*. № 177. pp. 20-24.
6. Lagodiyenko, V. V. (2011). «Some practical aspects in the regulation of agro-industrial production». *Biznes navigator*. № 19. pp. 40-44.
7. Lagodiyenko, V. V. «Influence of intensification of production with an innovative basis on the peculiarities of structural changes in agrarian production». *Biznes-Navigator*. № 1(30). pp. 255-259.
8. Lagodiyenko, V. V. (2015). «Conceptual model of development of regional agricultural production.» *Global`ni ta nacional`ni problemy` ekonomiky`*. № 8. pp. 1259-1262.
9. Mudrak, R. P. and Lagodiyenko, V. V., Lagodiyenko, N. V. (2018). «The Influence of Total Costs on the Volumes of National Production». *Ekonomichny`j chasopy`s – XXI*. no. 172 (7-8). pp. 44-50.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2018 р.